

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Buitenveldert 2013
Stadsdeel Zuid**

BO-11-093 Amsterdam 2011

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijk	7
2.3 Provincie Noord-Holland	7
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	8
3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	9
3.1 Geomorfologie en bodem	9
3.2 Historie algemeen	9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied	10
3.3.1 Ontginningen	10
3.3.2 Bewoning aan de Amstelveenseweg	12
3.3.3 Bewoning langs de Amstel	20
3.3.4 Herbergen en uitspanningen	24
3.3.5 Verstedelijking	26
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied	27
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel	29
4 Archeologische verwachtingskaart	30
5 Archeologische beleidskaart	33
Conclusie	35
Bronnen	36
Appendix I: beleidsvarianten, stroomschema	37
Appendix II: vindplaatsen	39

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van Stadsdeel Zuid een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Buitenveldert 2013, stadsdeel Zuid. Dit is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van het plangebied, dat gelegen is in de Binnendijkse Buitenvelderse Polder, in kaart te brengen en daarmee een beeld te krijgen van de archeologische sporen die in de bodem aanwezig kunnen zijn. Een dergelijk bureauonderzoek past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch topografische ontwikkeling van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijke topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

Op de archeologische verwachtingskaart (p. 30-32) wordt onderscheid gemaakt in twee zones met een hoge verwachting, vijf zones met een lage verwachting en twee zones met een negatieve verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd.

De beleidskaart omvat vijf beleidszones (p. 33-34). Voor elk van deze zones is gespecificeerd of en in welke mate eventueel archeologisch veldonderzoek nodig is in de bouwplanontwikkeling.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan 50 jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van Stadsdeel Zuid heeft BMA een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van het bestemmingsplangebied Buitenveldert 2013, stadsdeel Zuid.

Het bureauonderzoek geeft een overzicht van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied en omgeving. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het Plangebied Buitenveldert 2013 wordt in het westen begrensd door de Amstelveenseweg en de spoorbaan westelijk daarvan, in het zuiden door de Kalfjeslaan, in het oosten door de Amstel en het noorden door de De Boelenlaan, de A. J. Ernststraat en de Overijsellaan.

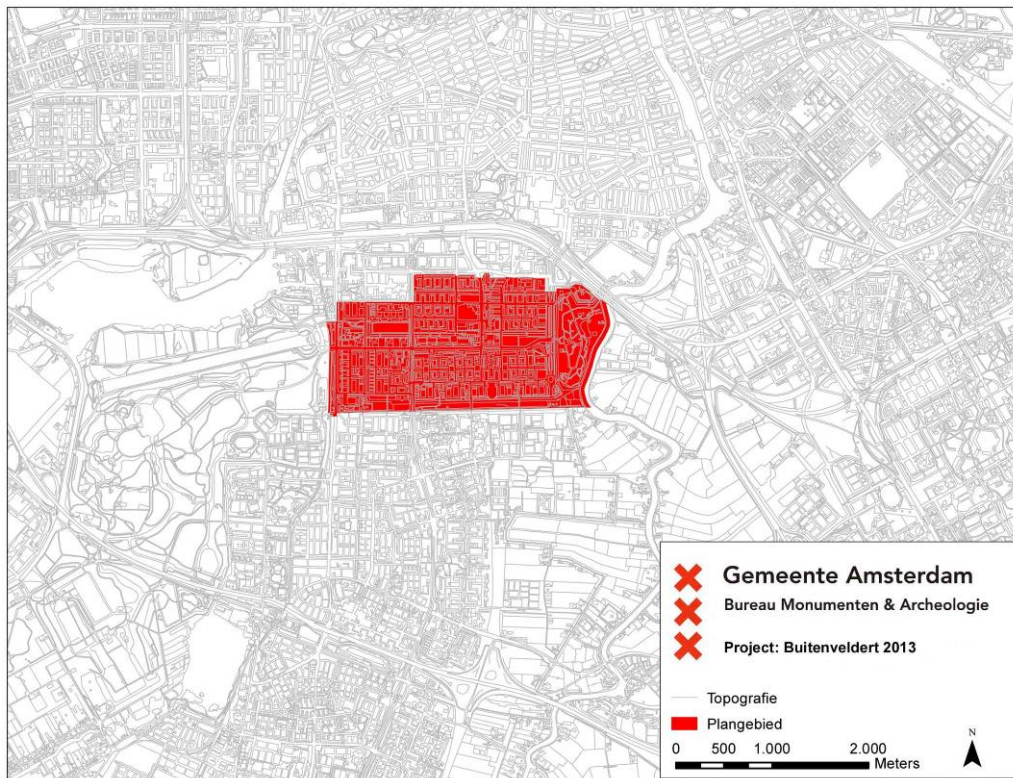
1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever Stadsdeel Zuid
Contactpersoon De heer J. Dijkstra
Adres Postbus 74019
Postcode / plaats 1070 BA Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	D
ARCHIS meldingsnr.	49787	ARCHIS afmeldingsnr.	39293
X-coördinaat NW	118.887	Y-coördinaat NW	482.830
X-coördinaat NO	121.057	Y-coördinaat NO	483.068
X-coördinaat ZO	121.515	Y-coördinaat ZO	481.738
X-coördinaat ZW	118.860	Y-coördinaat ZW	481.638

Locatie

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (*in situ*) tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.¹ Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).²

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de leidraad landschap en Cultuurhistorie en de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW).³ Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de CHW zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de CHW zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de CHW beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

³ Provincie Noord-Holland, 2010.

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.⁴ Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsgunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwingreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

⁴ BMA, 2005.

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holoceen. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond tussen gemiddeld 5 m en 2 m ÷ NAP en loopt plaatselijk door tot 0 m NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

De vroegste bewoning van Amsterdam dateert, voor zover nu archeologisch bekend, uit de 12de eeuw. Rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn oudere vindplaatsen aanwezig met bewoningssporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

De oudste bouwsporen, uit de 12de en 13de eeuw, zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk die in het laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Gelderse kade en Kloveniersburgwal aan de Westkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurten de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een gebastioneerde aarden wal ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië, voorzien van elf bolwerken. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ werden de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg gerealiseerd. De nieuwe bakstenen stadswal (met in totaal 26 bolwerken) volgde met zijn gracht het tracé van de huidige Singelgracht.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen; bebouwing van de Baarsjes, Zuid en Oost in de jaren twintig en dertig, het door nieuwbouw aaneengroeien van voormalige dijkdorpen in Amsterdam Noord, de wederopbouw wijken aan de westzijde van de stad (de Westelijke Tuinsteden) en de bebouwing van de voormalige Bijlmermeer in de jaren zestig en zeventig. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ.

3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied

Voor de historisch topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt: de kaart van Visscher (ca 1700), de T(opografisch) M(ilitaire) K(aart) (1854), de Chromotopografische kaart (ca 1900) en de kaarten van Publieke Werken uit 1929 en 1936.

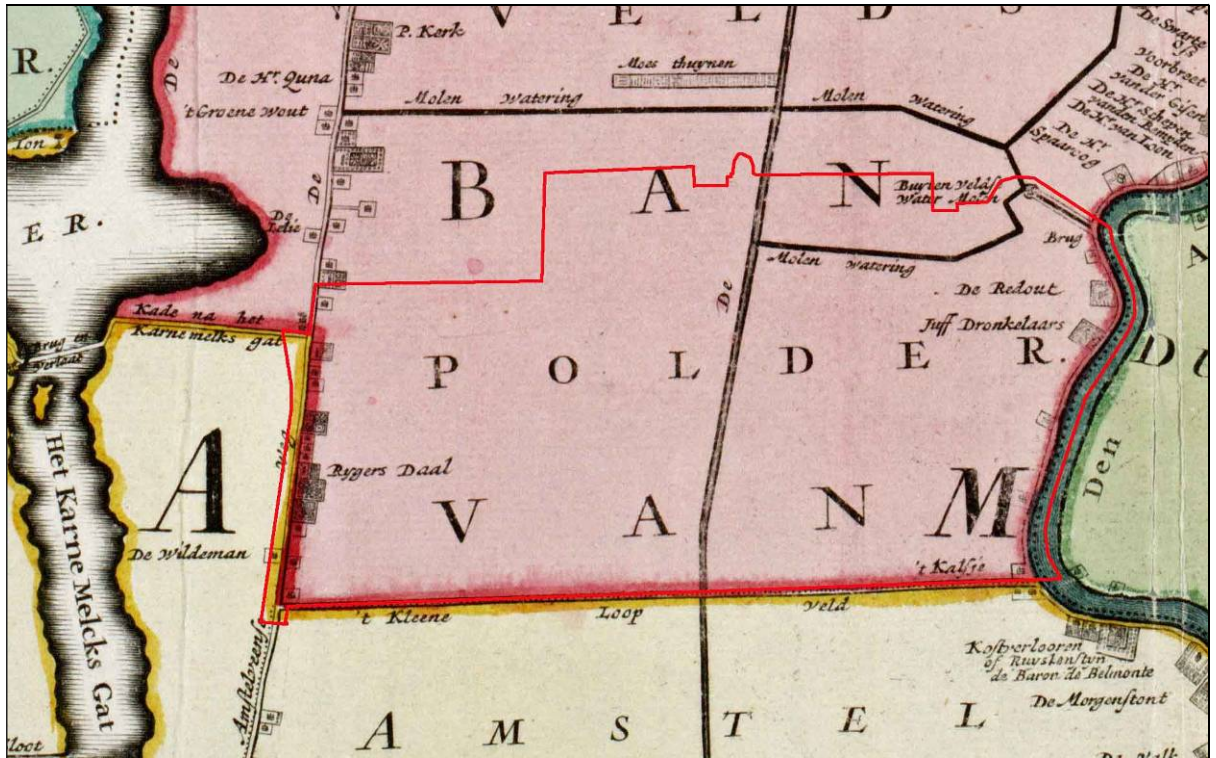
2 Het plangebied (rood omlijnd) op de Topografisch Militaire Kaart uit 1854

3.3.1 Ontginningen

Het Plangebied Buitenveldert 2013 bevindt zich in de Binnendijkse Buitenvelderse Polder, gelegen ten zuiden van Amsterdam aan de westzijde van de Amstel. Deze polder maakte deel uit van het Amstelland, het landelijke gebied van Amsterdam rond de Amstel. De ontginning van dit gebied vond in de 12de en 13de eeuw plaats, waarbij de Amstel als ontginningsas werd gebruikt. Haaks op de Amstel werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kopse kant verrezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen werden door middel van perceleringssloten gescheiden. Deze sloten dienden om het natte veengebied te ontwateren waardoor geschikt akkerland ontstond. Als bijkomend gevolg van de ontwatering daalde het maaiveld en werd de grond weer natter. Aangezien de akkers bloot kwamen te staan aan overstromingsgevaar werden ter bescherming achter- en zijkaden aangelegd. Ondanks deze maatregelen zette de vernatting van de percelen zich door.⁵ Daarom bracht men nieuwe stroken veen in cultuur. Bij de verlenging van de kavels schoof ook vaak de bewoning op. De achterkade werd dan als secundaire ontginningsas in gebruik genomen.⁶ Dit zogenaamde slagenlandschap is nog duidelijk te zien op historische kaarten (afb. 2).

⁵ Borger 1987, 16-17

⁶ Stol 1993, 29

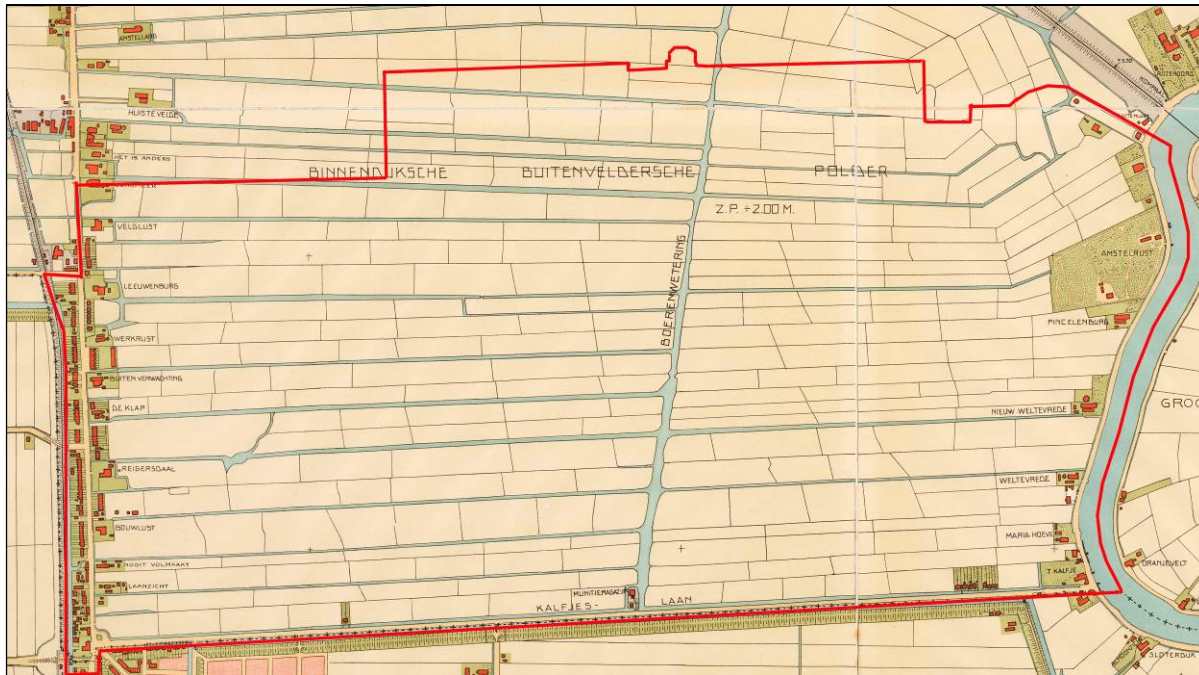
3 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Visscher uit ca. 1700

De Amstelveenseweg, westelijk in het plangebied, vormde oorspronkelijk de achterkade, de Veendijk, van het ontginningsgebied dat bij de Amstel begon.⁷ Tussen de Amstel en de Amstelveenseweg stroomde de Boerenwetering of Oude Wetering (afb. 3). Deze waterloop diende voor de afvoer van overtollig water uit de polder. Door de daling van het maaiveld was men in de 14de en 15de eeuw gedwongen om maatregelen te nemen tegen de wateroverlast door middel van de aanleg van dijken, sluisen, watermolens en molenweteringen. Dit deel van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder was vanaf de 17de eeuw voornamelijk als land- en tuinbouwgebied in gebruik. Vanwege de economische bloei en de internationale welvaart nam de vraag naar agrarische producten toe. Hierdoor werd de directe omgeving van Amsterdam steeds belangrijker voor de groentevoorziening.⁸ Historische aanwijzingen voor deze tuinbouwactiviteiten bieden kaarten uit die periode, bijvoorbeeld die van Nicolaas Visscher uit ca. 1700. Hierop staan met name langs de Amstel en ook langs de Boerenwetering langgerekte stroken aangeduid als 'Moes thuynen' (afb. 3, ten noorden van het plangebied).

De bewoning in de Binnendijkse Buitenvelderse Polder concentreerde zich langs de Amstel en de Amstelveenseweg. Langs de Amstel stonden enige buitenplaatsen, soms met een boerderij op het terrein. Langs de Amstelveenseweg stonden vooral boerderijen. Vergelijking van de kaart van Visscher (afb. 3) met 19de- (afb. 2) en 20ste-eeuwse (afb. 4, 5, 25) kaarten laat zien dat sprake is van een reeks locaties die van voor 1700 tot in het midden van de 20ste eeuw ononderbroken waren bewoond.

⁷ De Roever 1999, 1

⁸ Hoek Ostende 1986, 21

4 Het plangebied (rood omlind) op de kaart van Publieke Werken uit 1929.

3.3.2 Bebouwing aan de Amstelveenseweg

De historische bebouwing lag voornamelijk langs de oostzijde van de Amstelveenseweg (afb. 2, 3, 4, 5). Binnen het plangebied lagen van noord naar zuid de volgende boerderijen⁹: (1) Veldlust, (2) Dankbaarheid, later Leeuwenburg, (3) Werkrust/Werklust, (4) Buiten Verwachting, (5) De Klap, (6) Rygers Daal/Reigersdaal, (7) Bouwlust/Buitenveldert, (8) Nooit Volmaakt, (9) Laanzicht. In 1955-1956 zijn de boerderijen zonder noemenswaardige documentatie gesloopt en is het land opgespoten voor de aanleg van Buitenveldert. Sommige zijn door de dienst Publieke Werken voor afbraak gefotografeerd in het kader van het ophogingsplan Buitenveldert, van andere bestaan oudere, vaak ongedateerde, foto's.

5 Het westelijk deel van het plangebied (rood omlind) op de Cromotopografische kaart van 1900

⁹ De nummering verwijst naar de verwachtingskaart op p. 30

(1) Veldlust, Amstelveenseweg 653

6 Boerderij Veldlust op de hoek van de Buitenveldertse Wandelweg, links, en de Amstelveenseweg z.j. (SAA)

Langs de noordzijde van de boerderij is in de jaren dertig van de 20ste eeuw de Buitenveldertse Wandelweg aangelegd (afb. 6, 25). In hoeverre de boerderij teruggaat op 17de-eeuwse of eerdere bebouwing is van de foto niet te herleiden.

(2) Dankbaarheid, later Leeuwenburg, Amstelveenseweg 699

7 Boerderij Leeuwenburg z.j. (SAA)

De boerderij die op de TMK uit 1854 (afb. 2) Dankbaarheid heette, wordt op latere kaarten als Leeuwenburg aangeduid (afb. 4, 5). Het voorhuis is waarschijnlijk rond 1900 herbouwd. Het Stadsarchief bewaart een ontwerptekening voor een niet uitgevoerde herbouw uit 1893.¹⁰ De bedrijfsgebouwen gaan mogelijk terug op 17de-eeuwse of eerdere bebouwing.

(3) Werkrust/Werklust, Amstelveenseweg 743-745

8 Boerderij Werklust ca. 1954 (SAA)

De naam van de boerderij is op de TMK uit 1854 (afb. 2) Werk en Rust (niet te verwarren met de boerderij Werk en Rust op nummer 587, ten noorden van het plangebied), op de Chromotopografische kaart uit 1900 (afb. 5) Werk Rust, op de kaart van PW uit 1929 (afb. 4) Werkrust en op de kaart van PW uit 1936 (afb. 25) Werklust. In hoeverre de boerderij teruggaat op 17de-eeuwse of eerdere bebouwing is niet duidelijk.

¹⁰ Afbeeldingsbestand 005403000761. Het kadasternummer 609 op deze tekening wordt in de tekst bij de foto's van Leeuwenburg (afb. 7) geïnterpreteerd als huisnummer; het huisnummer was echter 699.

9 De Amstelveenseweg ter hoogte van Werkrust naar het noorden; achter links de Koenenkade in 1898 (foto Jacob Olie, SAA)

(4) Buiten Verwachting, Amstelveenseweg 773-775

10 Boerderij Buiten Verwachting in juni 1954 (SAA)

Buiten Verwachting bestaat uit twee tegen elkaar aan gebouwde delen: Amstelveenseweg 773 met een grote woning en geheel met riet gedekt en 775 met een kleinere woning en met pannen gedekt (afb. 10, 11). Van 773 is het voorhuis, of alleen de voorgevel, in de 19de eeuw herbouwd. Boven beide ramen aan weerszijden van de centrale voordeur zit een plaquette met een jaartal. Rechts staat 1869: vermoedelijk het jaar van de herbouw van de voorgevel. Van het jaartal links zijn op een foto slechts de laatste twee cijfers enigszins leesbaar: er stond waarschijnlijk (19?)68, misschien het jaar van de start van de herbouw, of mogelijk het oorspronkelijke bouwjaar van de boerderij.

11 Boerderij Buiten Verwachting, de achterzijde, in juni 1954 (SAA)

(5) De Klap, Amstelveenseweg 799

12 Boerderij De Klap in september 1955 (SAA)

(6) Rygers Daal/Reigersdaal, Amstelveenseweg 845

13 Rechts de bedrijfsgebouwen van Reigersdaal in juni 1954. Foto naar het zuiden/de Kalfjeslaan: de Amstelveenseweg loopt rechts (detail van foto SAA)

Aan het nu besproken deel van de Amstelveenseweg was Reigersdaal als enige zowel boerderij als buitenplaats. Daarom wordt 'Rygers Daal' ook met naam genoemd op de kaart van Visscher uit 1700 (afb. 3). Desondanks is Reigersdaal nauwelijks beter gedocumenteerd dan de overige bebouwing (afb. 13).

De buitenplaats was tot 1766 in het bezit van mr. Gerard Bors van Waveren. Op 14 april 1766 werd daarvoor bij een publieke verkoop fl. 17.700 geboden en op 12 mei 1766 werd deze bezitting voor de geboden prijs overgedragen aan Joost Willem Wervelman. Na het overlijden van Joost Willem Wervelman werd de buitenplaats door David Wendorp Junior, getrouwd met Anna Maria Wervelman, in 1779 verkocht aan Floris Crol voor fl. 18.000. Zijn erfgenamen verkopen het op 5 februari 1787 aan Isaac Lodewijks Junior voor fl. 18.500. De omschrijving in de transportakte is als volgt: *"Rijgersdaal bestaande uit een hofsteede met desselfs huizinge, thuynmanswoning, koetshuys en stallinge en voor en agter dezelve hofsteede gelegen aan den Amstelveenschen weg geleegene landerijen met elkanderen zoo in de Buytenveldsche Polder tot aanhet Karnemelksgat groot 27 morgen alsmede een boerderij met zijn huizing en stallinge gelegen naast de voorschr. hofsteede aan de Amstelveensche weg na de zijde van de Kalfjeslaan of eerste loopveldt en voor en agter dezelve boerderij gelegen landerijen, mede met elkander groot 21 morgen."*¹¹

¹¹ Lourens 1960, 147; Bertram 2005, 260

(7) Bouwlust/Buitenveldert, Amstelveenseweg 893

14 Boerderij Bouwlust/Buitenveldert tijdens de afbraak en het opspuiten van de polder in september 1955 (SAA)

De boerderij op 893 wordt op alle kaarten Bouwlust genoemd, terwijl volgens het bijschrift bij twee foto's in de SAA beeldbank de boerderij in de jaren '50 waarschijnlijk Buitenveldert heette (afb. 14).

(8) Nooit Volmaakt, Amstelveenseweg 925

15 Boerderij Nooit Volmaakt in september 1955 (SAA)

Deze boerderij komt al in 1595 in een verkoopacte voor, onder de naam Land en huis en nog niet met het latere Nooit volmaakt. In de 17de eeuw is het complex bezit van de familie Rentenaar. In 1772 werd D. G. Römer eigenaar die de boerderij Nooit Volmaakt noemde.¹²

(9) Laanzicht, Amstelveenseweg 939

16 Boerderij Laanzicht in 1922 (SAA)

¹² Groesbeek 1966, 122, 123

3.3.3 Bewoning langs de Amstel

17 Het oostelijk deel van het plangebied (rood omlijnd) op de Grote Historische Provinciale Atlas uit 1849-1859 en op de Chromotopografische kaart uit ca. 1900

Langs de Amstel (afb. 17) lagen de volgende buitens of boerderijen¹³: (10) Enkel Loon/Aurora, (11) Amstelrust/De Redout, (12) Pingelenburg/Dronkelaars, (13) (Nieuw)Weltevrede(n) en (14) Vredenhof/Weltevrede.

(10) Enkel Loon/Aurora, Amsteldijk 313

Op 25 april 1650 verkocht jonkheer Dirk van der Nath, heer van Gestel, twee stukken land aan de westoever van de Amstel. Een stuk land vlak ten noorden van het plangebied werd het eigendom van de gebroeders Nicolaes en Pieter van Loon en kreeg de naam Dubbel Loon. Het zuidelijk daarvan gelegen land werd gekocht door de advocaat Silvester Heeremans. In een acte uit 1732 wordt het omschreven als een boerenwoning met 30 morgen land. In een acte uit 1818 komt de naam Enkeldloon voor (afb. 2, geschreven als Enkel Loon en afb. 17 links, geschreven als Enkelt Loon). Het land bleef bijna twee eeuwen familiebezit: in 1842 werd Enkeldloon door Mathias Alexander baron van Heereman van Zuydtwijk verkocht aan de Amsterdamse makelaar J. N. Antonius Meijer.¹⁴

Van boerderij Enkel Loon is geen afbeelding bekend. Wel zijn verschillende foto's bekend van de boerderij Aurora die hier in de 20ste eeuw stond tot de afbraak in de vijftiger jaren (afb. 18). In hoeverre deze boerderij teruggaat op Enkeldloon is onzeker.

¹³ De nummering verwijst naar de verwachtingskaart op p. 30

¹⁴ Groesbeek 1966, 158

18 Boerderij Aurora op een ongedateerde foto. Rechts van de vrachtwagen de Buitenveldertse Wandelweg, vgl. afb. 25 (SAA)

(11) Amstelrust/De Redout/Groenhoven/De Tuinbouw, Amsteldijk 319

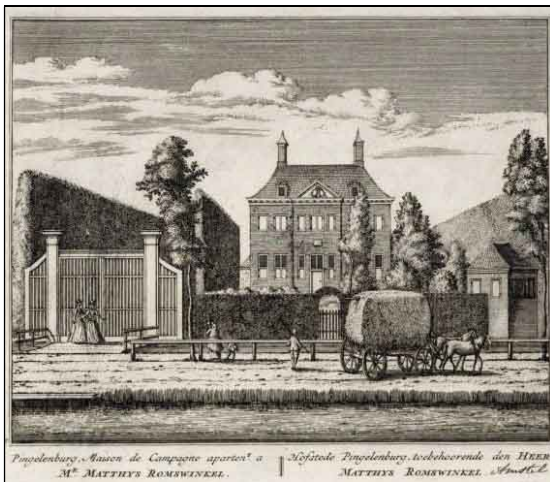
19 Amstelrust in 1938 (SAA)

Het terrein van het latere Amstelrust was voor 1635 in handen van de Amsterdamse schepen Michiel Pauw. In 1635 ging het terrein over naar de Amsterdamse notaris Sijbrant Cornelisz, die er de naam Groenhoven aan gaf. Na 1638 werd het huis met het bijbehorend langwerpig terrein dat van de Amstel tot aan de Amsterdamseweg (toen: Veendijk) liep, gekocht door Michiel Gijsbertsz. Popta (Aan de 'achterkant' van het terrein liet Popta door Philips Vingboom een buitenplaats bouwen die hij eveneens Groenhoven noemde). Bij een landverdeling in 1707 krijgt Sara Popta, echtgenote van mr. Jacob van der Does, de hofstede aan de Amstel in handen; deze droeg nu de naam De Reduijt. Bij een verkoop in 1724, waarbij de kruidenier Jan Steur eigenaar werd, heette de buitenplaats inmiddels Amstelrust. Steur liet waarschijnlijk een nieuw herenhuis op het terrein bouwen. Na het overlijden van Steur in 1728 werd de buitenplaats in 1730 door de erven verkocht. In 1782 is in een verkoopakte sprake van een herenhuis met bijgebouwen en een koepel. Het gebouw, dat er nu nog staat, zou ook door mr. Ernst Sigismuns Swaen in 1830 gebouwd kunnen zijn, zoals een steen met dat jaartal suggereert.

Tussen 1870 en 1880 was op de buitenplaats de kwekerij De Tuinbouw van de gebroeders Van den Berg gevestigd. Aan het eind van de Eerste Wereldoorlog had men plannen om van het huis een Arbeiders-Jeugd-Centrum te maken, wat niet door ging, waarna het huis geruime tijd leeg stond. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het huis door de Duitsers bestemd tot residentie voor de Ortskommandant. Hiervoor werd het gehele interieur uitgebroken met de bedoeling een modern interieur aan te brengen. Het laatste is niet gebeurd.¹⁵

Het bijbehorende park is grotendeels opgegaan in het Amstelpark, dat in 1972 werd aangelegd voor een Floriade.

(12) Pingelenburg/Dronkelaars, Amsteldijk 326

20 Buiten Pingelenburg (prent A. Rademaker 1730, SAA) en boerderij Pingelenburg z.j. (SAA)

In 1730 was Matthys Romswinkel eigenaar van de hofstede, alleen het is onbekend wanneer hij de hofstede gekocht heeft. In de transportregisters komt de naam Pingelenburg niet voor. Kort na 1730 kocht Elisabeth van Loon, sinds 1718 weduwe van mr. Johan de Marez, de buitenplaats: in 1732 werd er in verband met Pingelenburg gesproken van een herenhuis en een boerderij op de hofstede van de weduwe De Marez. In 1806 maakte Christiaan Andriessen een schets van de buitenplaats. Het buiten, toen nalatenschap van Trip de Marez, werd gehuurd door de Amsterdamse koopman Dirk Roelof Dirkse. In de loop van de 19e eeuw was er nog slechts één boerenhofstede over, in bezit van de Amsterdamse familie De Jongh Schouwenburg. De boerderij werd omstreeks 1930 onteigend en in 1955 afgebroken.¹⁶

¹⁵ Groesbeek 1966, 156; Kruizinga 2002, 48; Bertram 2005, 27

¹⁶ Groesbeek 1966, 156; Kruizinga 2002, 850; Bertram 2005, 244

(13) (Nieuw) Weltevrede(n), Amsteldijk 331

21 Hoeve Nieuw Weltevreden in 1954 (SAA)

Hoeve Weltevrede is begin 20ste eeuw verbouwd, mogelijk slechts voor een deel. Op 19de-eeuwse kaarten (afb. 2, 17) heet de hoeve Weltevrede, terwijl hij op de kaarten van PW uit 1929 (afb. 4) en 1936 (afb. 25) Nieuw Weltevrede heet. Op een foto uit 1954 (afb. 21) staat op het voorhuis te lezen "19 Weltevreden 10", nu met een n gespeld. Nieuw Weltevreden is in 1955 afgebroken.

(14) Vredenhof/Weltevrede, Amsteldijk 336

22 Het terrein van Vredenhof links boven en Hoeve Weltevrede rechts in 1943 (SAA)

In 1643 kocht Dirk Wuytiers het terrein van het latere Vrededhof. Het was een 'bruikweer' met huis: waarschijnlijk was dit de hoeve Weltevrede, vlak ten noorden van het latere Vrededhof, niet te verwarren met (Nieuw) Weltevrede(n) op nummer 331. Het terrein bleef in de familie tot het in 1738 verkocht werd aan Daniël Kruijskerk die er een buiten bouwde dat hij de naam Vrededhof gaf. Op de kaart van Amstelland van Isaak Tirion uit 1749 heet het buiten Vrededhof¹⁷ en bij de verkoop aan oud-burgemeester Abraham Crook in 1759 had het dezelfde naam. Waarschijnlijk werden de percelen van Welgelegen en Vrededhof eerder al gesplitst: op 1 augustus 1729 kocht Gerard Bors van Waveren de hoeve Weltevreden voor fl. 12.300,-.¹⁸ In 1790 werd L. C. van Oosterwijk eigenaresse van Vrededhof, die op het terrein een Chinese tent liet bouwen. In 1838 werden het herenhuis, de koepel en de verdere bijgebouwen voor de sloop verkocht.¹⁹ De hoeve Weltevrede bleef bestaan tot de aanleg van Buitenveldert en het Amstelpark. Bij archeologisch onderzoek in 2009 (zie p. 27) zijn vroeg 18de-eeuwse funderingsresten van Weltevrede aangetroffen.

3.3.4 Herbergen en uitspanningen²⁰

(1) Herberg De Wildeman, Amstelveenseweg t.o. boerderij Nooit Volmaakt

Herberg De Wildeman wordt met naam genoemd op de kaart van Visscher uit 1700 (afb. 3) en op de TMK uit 1854 (afb. 2). Op latere kaarten komt de herberg niet meer voor.

(2) Herberg en Café De Uitkijk, Amstelveenseweg 1166

23 Café De Uitkijk, tegenover de Kalfjeslaan, vanuit het zuiden ca 1900 en vanuit het oosten in 1922 (na de verbouwing en uitbreiding van 1903) (SAA)

Tegenover de Kalfjeslaan is in 1712-1715 door J. Janz. Van der Wal een herberg met kolfbaan gebouwd, die hij direct na voltooiing verkocht aan Bastiaan van der Waert. In de begin 20ste eeuw door de toenmalige eigenaar H. Westrik bijgebouwde feestzaal werden vaak toneelvoorstellingen gegeven, onder meer uitgevoerd door de in 1926 opgerichte '1e Nieuwer-Amstelse Revue' en 'de Operette Vereeniging'. Later werd het café uitgebreid met een restaurant. De naam is ontleend aan het prachtige uitzicht dat men had op de Kalfjeslaan.²¹

¹⁷ Kaartencollectie P(roviniale) A(tlas) N(oord-)H(olland), 0558

¹⁸ Groesbeek 1966, 156: het is niet zeker welk Weltevrede wordt bedoeld

¹⁹ Groesbeek 1966, 155; Bertram 2005, 355

²⁰ De nummering verwijst naar de verwachtingskaart op p. 30

²¹ Amstelveenweb, Café de Uitkijk

(3) Herberg Het Kalfje, Amsteldijk 352-354

In een belastingsinventarisatie van 1632 komt de oudste vermelding van Het Kalfje voor als het huis van Dirck Troost. Vermoedelijk is dit perceel identiek aan de werf van Dirck Wollebrantsz., die in 1621 wordt vermeld. Daar dit het eerste huis benoorden de Kalfjeslaan is, moet hiermee wel het latere 'Kalfje' bedoeld zijn.²²

In 1656 was Mary Francken, weduwe van Dirk Calf, eigenares van dit perceel en verkocht zij 91/8 roeden van haar bezit voor 75 gulden aan de burgemeesters en thesauriers der stad Amsterdam 'tot verbredingh van 't Loopvelt'. Jan Claesz. Kalf, de zoon van Mary Franken, nam vervolgens de rest van het eigendom over. In 1670 woonde hij 'in 't Kalf aan de Amsteldijk'. Van hem is het zeker, dat hij herbergier is, want op 17 oktober 1689 'verclaerde hij van meeninge te sijn dit lopende seizoen ofte jaer wijn bij de cleijne maet te vercopen en gelagen te setten'. Vóór 26 april 1695 overleed Jan Claesz. Kalf, zijn vrouw Jaepje Dirks met vijf kinderen nalatende. Genoemde kinderen scheidten en verdeelden de erfenis van hun ouders, maar behielden 'het Kalfje' in onverdeelde eigendom. Nog ruim twee en een halve eeuw bleef 't Kalfje een zeer populaire herberg.

24 De oudst bekende afbeelding van Het Kalfje (tekening J. Schouten, ca. 1760, SAA)

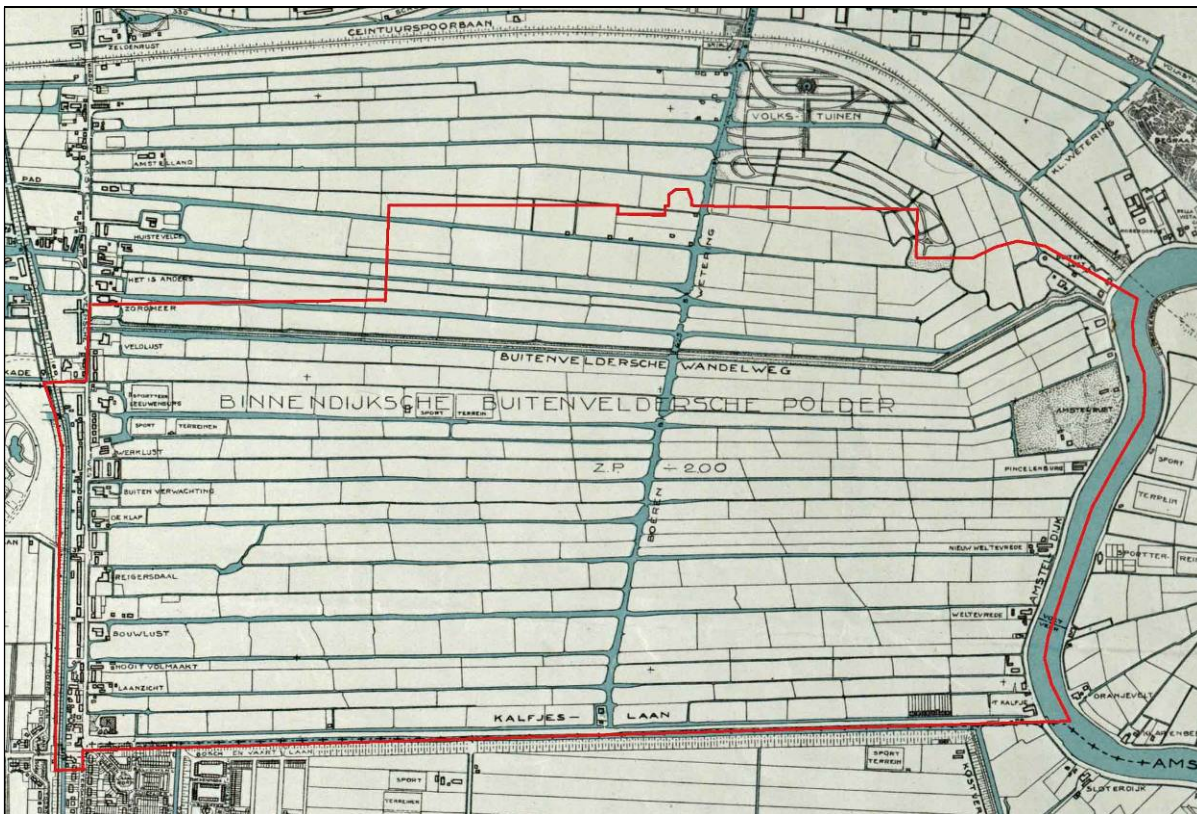
Of het op afb. 24 afgebeelde gebouw het 17de-eeuwse Kalfje is, is niet zeker, maar goed mogelijk.²³ Wel zijn de vensters op de bovenverdieping rond 1800 en nogmaals rond 1910 vervangen. In 1941 brandde de bovenverdieping uit, waarna een plat dak is aangebracht op het inmiddels zeer verzakte gebouw. In 1950 is het gebouw opnieuw als café-restaurant geopend, maar in 1967 is het gebouw wegens bouwvalligheid gesloopt.²⁴

²² Groesbeek 1966, 153

²³ Groesbeek 1966, 153 beweert zonder argumenten dat dit "hoogstens uit de 18de eeuw dateert"

²⁴ Kruizinga 2002, 535

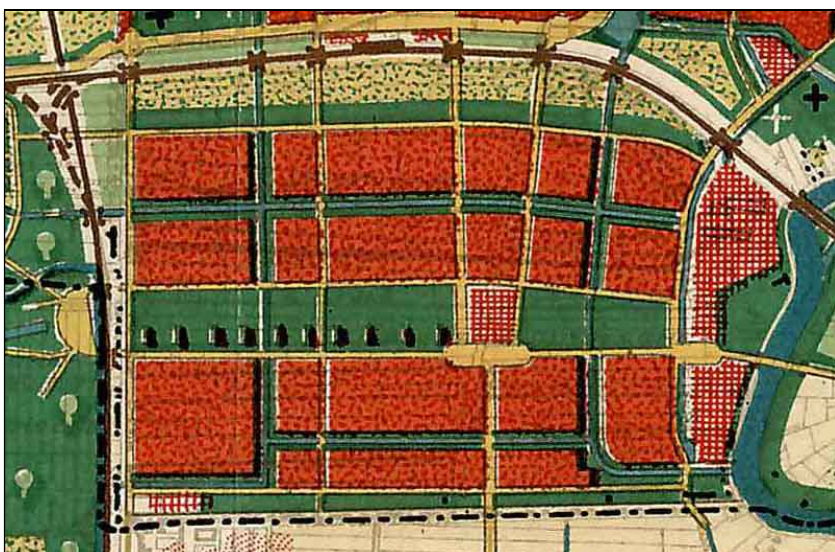
3.3.5 Verstedelijking

25 Het plangebied op de kaart van Publieke Werken uit 1936

Tot het midden van de 20ste eeuw heeft het gebied zijn landelijk karakter behouden. Wel is begin jaren '30 de Buitenveldersche Wandelweg aangelegd vanaf de Amstelveenseweg, aan de noordzijde van boerderij Veldlust, naar de Amstel, ten noorden van boerderij Aurora (afb. 25).

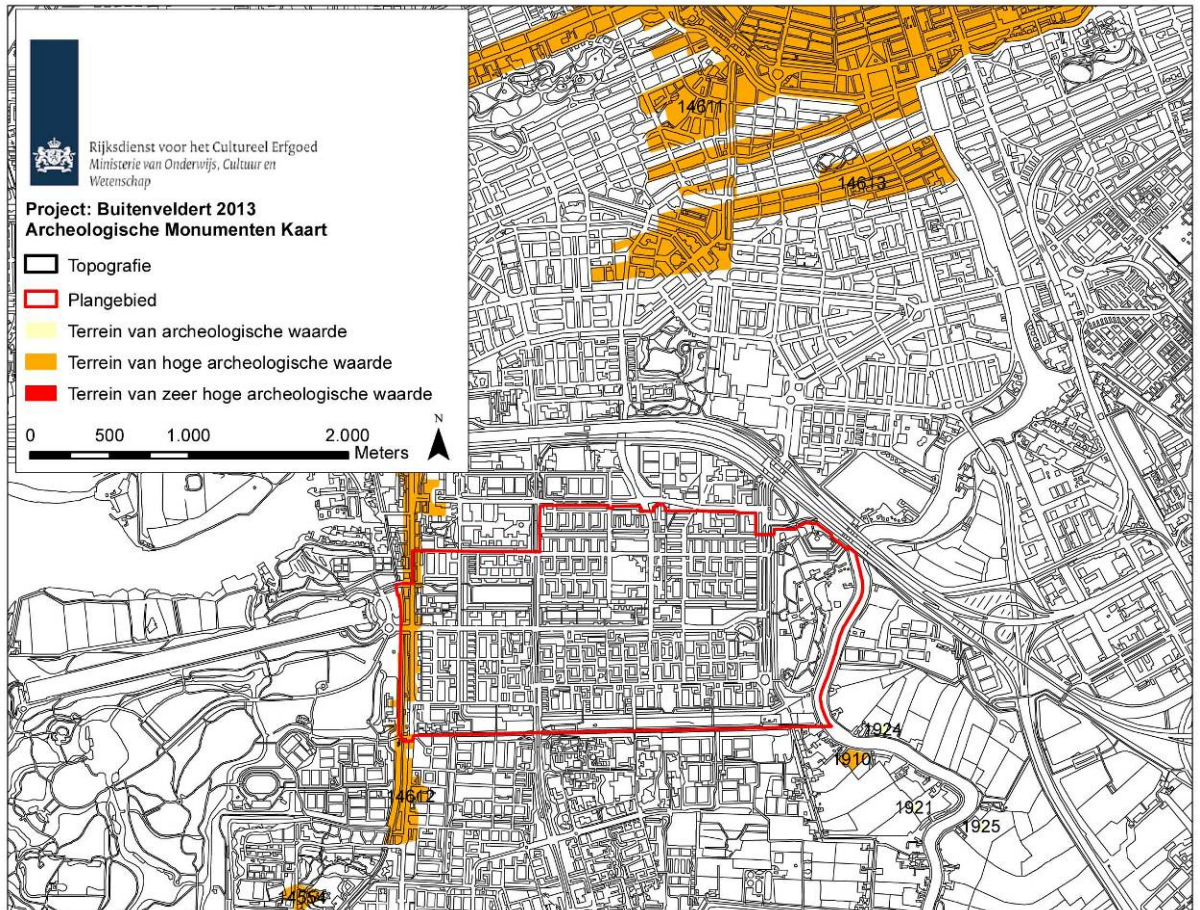
Reeds in het Algemeen Uitbreidingsplan uit 1935-1938 was voorzien in de bebouwing van de Buitenveldersche Polder tussen de ontworpen ceintuur- of ringspoorbaan en de Kalfjeslaan (afb. 26). In 1955 is gestart met de afbraak van de boerderijen langs de Amstelveenseweg en van de buitens en boerderijen langs de Amstel (behalve Amstelrust). Ook werd het gehele plangebied opgehoogd met enkele meter opgespoten zand. Bij de aanleg van Buitenveldert is het A.U.P. in grote lijnen gevolgd.

26 Toekomstig Buitenveldert op het A.U.P. uit 1935/1938

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

Op de Archeologische Monumenten Kaart en de provinciale Cultuur Historische Waardenkaart valt de westelijke rand van het plangebied binnen een zone met een archeologische waardering (afb. 27). Het verwachtingsbeeld van de AMK is algemeen van aard en dient in het kader van de planvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt uit de historisch topografische analyse hierboven.

27 Het Plangebied Buitenveldert 2013 (rood omlijnd) op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). De Cultuurhistorische waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het AMK-kaartbeeld

Binnen het plangebied is een archeologische vindplaats bekend. Ten noorden van het plangebied aan de Amstelveenseweg hebben twee archeologische veldonderzoeken plaatsgevonden. De vondsten en structuren die op deze vindplaatsen werden gedocumenteerd zijn een graadmeter voor het archeologisch potentieel van het plangebied. De vindplaatsen worden hieronder kort besproken.

Amsteldijk, Amstelpark-Oost (AMP)

In 2009 heeft de afdeling archeologie van BMA de ontgraving van drie vijverpartijen in het Amstelpark begeleid. Hierbij zijn funderingsresten uit de tweede helft van de 19de eeuw van boerderij Pingelenburg aangetroffen. Ook zijn funderingsresten aangetroffen van boerderij Weltevrede. Dit mestelwerk was opgetrokken uit oranjebruine baksteen van 23/23,5 x 10,5/11 x 4 cm., kenmerkend voor de 18de eeuw.²⁵

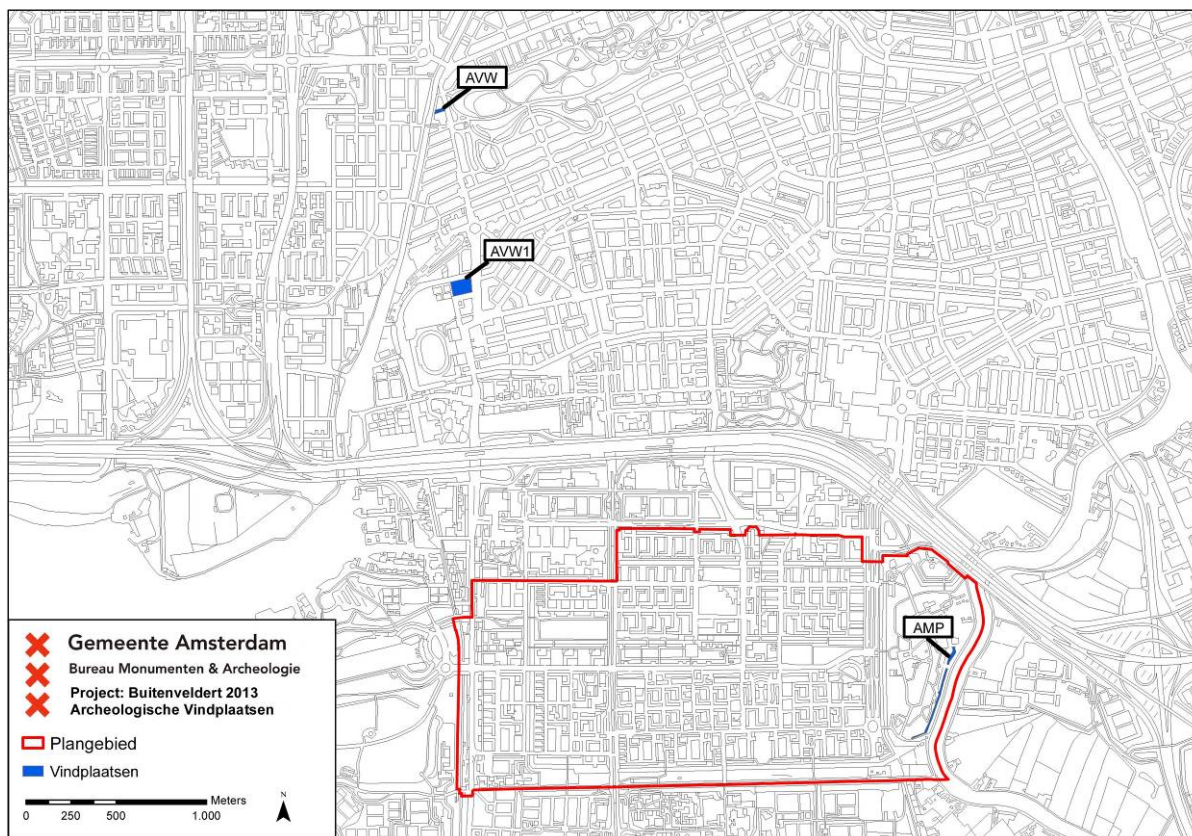
²⁵ Gawronski 2010,9

Amstelveenseweg 96-104 (AVW)

In 1998 heeft de afdeling Archeologie veldonderzoek gedaan aan de Amstelveenseweg 500 m. ten noorden van het plangebied. Op deze locatie werd de buitenrand van een terp opgegraven, die vanaf het einde van de 12de eeuw tot in de 15de eeuw in gebruik was. Verder waren hier de funderingsresten van een 17de-eeuwse driebeukige bakstenen boerderij. Uit de vroegste fase van de terp is ook een deel van de terpsloot aangetroffen. Een brede sloot uit de tijd van de boerderij bevatte een grote hoeveelheid restanten van huisraad zoals kookpotten, Italiaans aardewerk, steengoed kannen, tinnen lepels en poppenbedje van aardewerk.²⁶

Amstelveenseweg/Eosstraat: Frans Ottenstadion (AVW1)

In 2004 heeft de afdeling Archeologie op het terrein van het voormalige Frans Ottenstadion voorafgaand aan nieuwbouw veldonderzoek gedaan. Uit zeven sonderingen werd duidelijk dat het oorspronkelijke historische loopvlakniveau waarin archeologische sporen aanwezig kunnen zijn over het gehele terrein ontbrak. Het is onduidelijk of het oorspronkelijke historische maaiveld van het agrarische weidegebied is afgegraven, voordat het terrein werd opgespoten, of door de druk van het omvangrijke pakket zand onherkenbaar is samengeperst.²⁷

28 Het Plangebied Buitenveldert 2013 (rood omlijnd) en de archeologische vindplaatsen AMP, AVW en AVW1

Wat de bodemopbouw van het plangebied betreft bevindt het huidige maaiveld zich op 0,5 – 0,8 m ÷ NAP, d.w.z. ca 2 m boven het oorspronkelijke polderpeil (2 à 2,5 m ÷ NAP) van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder. Op basis hiervan kan er vanuit gegaan worden dat eventuele archeologische sporen of vondsten op minimaal 2 m onder het huidige maaiveld liggen.

²⁶ Veerkamp & Van Thoor 2003, 4-6

²⁷ Gawronski & Veerkamp 2007, 12

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Op basis van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het Plangebied Buitenveldert 2013 materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de 11de tot in de 20ste eeuw. Er kunnen in het gebied verkavelingsloten of losse vondsten verwacht worden. De archeologische sporen van landgebruik en losse vondsten vertonen in de regel een wijde verspreiding en een lage trefkans. In het westelijke en oostelijke gedeelte van het plangebied kunnen langs de Amstelveense weg en langs de Amsteldijk sporen voorkomen die verband houden met de voormalige boerderijen en/of buitenplaatsen in het plangebied. Deze laten archeologische sporen na in de vorm van structuren met een hoge trefkans. Het kan hier gaan om ophogingen, funderingen, tuinaanleg, losse vondsten en afval. Ten aanzien van de archeologische kwaliteit van de ondergrond van het plangebied moet worden opgemerkt dat de 20ste eeuwse bebouwing eventuele archeologische sporen kan hebben verstoord.

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het Plangebied Buitenveldert 2013 voornamelijk materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de 11de/12de tot in de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag voor het plangebied.

Archeologische verwachtingszones op basis van cultuurhistorische informatie

Het plangebied kent zeven verwachtingszones:

 Begrenzing plangebied

 Zone A: Amstelveenseweg

Archeologische verwachting: hoog.

Betreft het tracé van een belangrijke verbindingsweg, waarlangs sinds de middeleeuwen mensen zich verplaatsten, goederen werden vervoerd en bebouwing ontstond. De materiële neerslag bestaat uit losse vondsten, afval of sporen van de wegstructuur. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang.

 Zone B: Kalfjeslaan

Archeologische verwachting: laag.

Betreft het tracé van een weg van lokaal belang. De materiële neerslag betreft losse vondsten, afval of sporen van de wegstructuur. Dergelijke sporen hebben een geringe onderlinge samenhang en een wijde verspreiding.

 Zone C: Boerderijen en buitenplaatsen

- 1 **Veldlust**
- 2 **Leeuwenburg**
- 3 **Werklust**
- 4 **Buiten Verwachting**
- 5 **De Klap**
- 6 **Reigersdaal**
- 7 **Bouwlust**
- 8 **Nooit Volmaakt**
- 9 **Laanzicht**
- 10 **Enkeld Loon**
- 11 **Amstelrust**
- 12 **Pingelburg**
- 13 **Weltevreden**
- 14 **Vredenhof**

Archeologische verwachting: hoog/laag.

Betreft de zone van boerderijen en buitenplaatsen langs de Amstelveenseweg en de Amstel. De materiële neerslag betreft ophogingen, terpen, funderingen, beerputten, tuinen of afvallagen. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. Gezien de 20ste-eeuwse bebouwing langs de

Amstelveenseweg is daar de kans op verstoring hoog en is de archeologische verwachting bijgesteld naar laag.

Zone D: Herbergen

Archeologische verwachting: hoog/laag.

Betreft de zone van herbergen. De materiële neerslag betreft ophogingen, funderingen, beerputten, tuinen of afvallagen. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. Gezien de 20ste-eeuwse bebouwing langs de Amstelveenseweg is daar de kans op verstoring hoog en is de archeologische verwachting bijgesteld naar laag.

Zone E: Bewoningssporen Amstelveenseweg en Amstel

Archeologische verwachting: hoog/laag.

Betreft een zone van bewoning aan de Amstelveenseweg en Amstel. De materiële neerslag betreft ophogingen, terpen, funderingen, beerputten, tuinen of afvallagen. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. Gezien de 20ste-eeuwse bebouwing langs de Amstelveenseweg is daar de kans op verstoring hoog en is de archeologische verwachting bijgesteld naar laag.

Zone F: Jaagpad langs de Amstel

Archeologische verwachting: hoog.

Betreft het tracé van de middeleeuwse Amsteldijk. De materiële neerslag betreft aanplempingen, beschoeiingen, dijk- en wegstructuur of losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang.

Zone G: Amstel

Archeologische verwachting: laag.

De materiële neerslag betreft losse vondsten van in de Amstel gegooid afval of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en een wijde verspreiding.

Zone H: Boerenwetering

Archeologische verwachting: laag/geen.

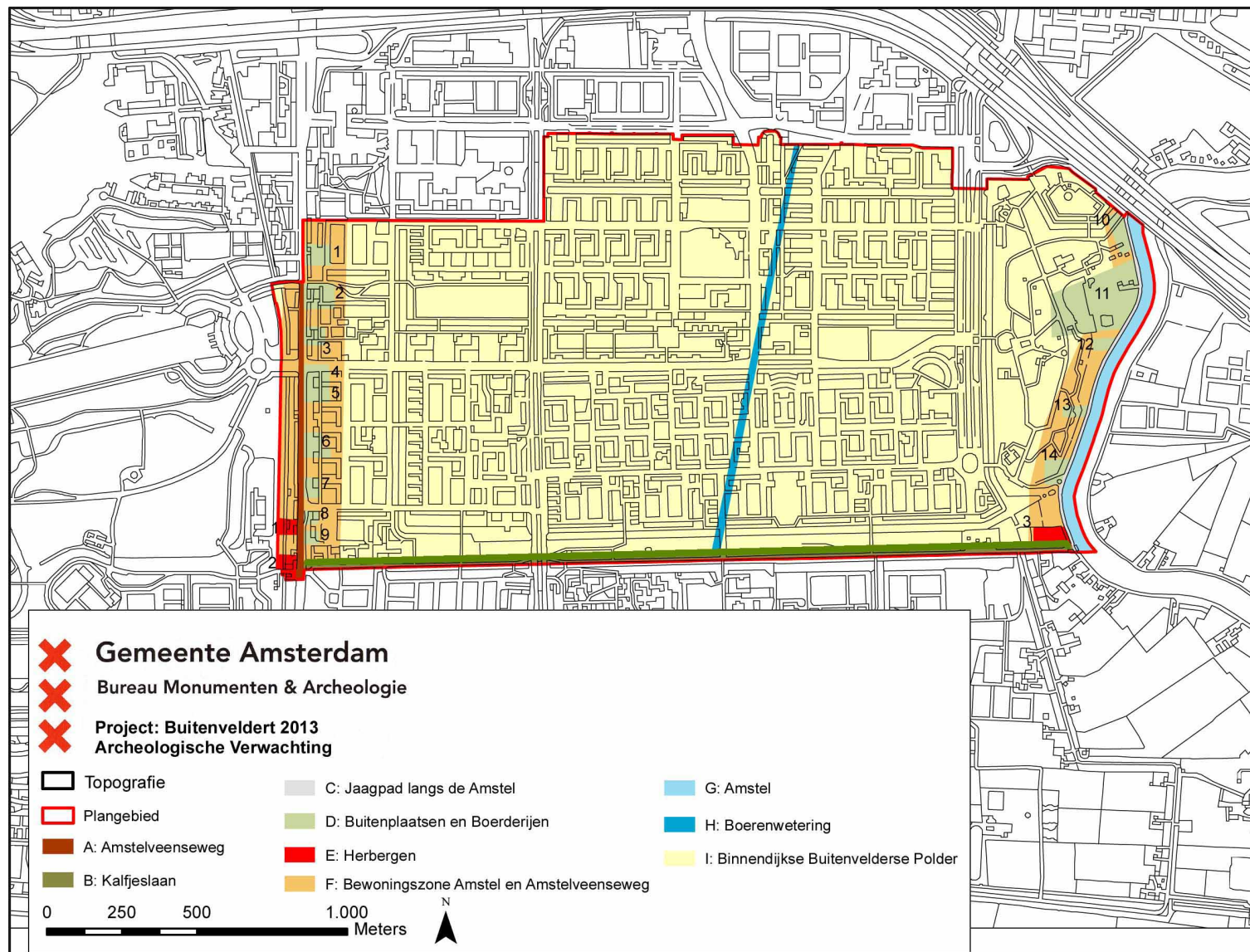
De materiële neerslag betreft losse vondsten van in de Wetering gegooid afval of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. Vanwege de grootschalige bodemverstoring bij de 20ste-eeuwse bebouwing wordt de lage verwachting bijgesteld naar een negatieve verwachting.

Zone I: Binnendijkse Buitenvelderse Polder

Archeologische verwachting: laag/geen.

Hier kunnen sporen voorkomen die verband houden met bewoning en landgebruik van de ontginning tot de 20ste eeuw. Dergelijke overblijfselen hebben weinig tot geen samenhang en een wijde verspreiding. Vanwege de grootschalige bodemverstoring bij de 20ste-eeuwse bebouwing wordt de lage verwachting bijgesteld naar een negatieve verwachting.

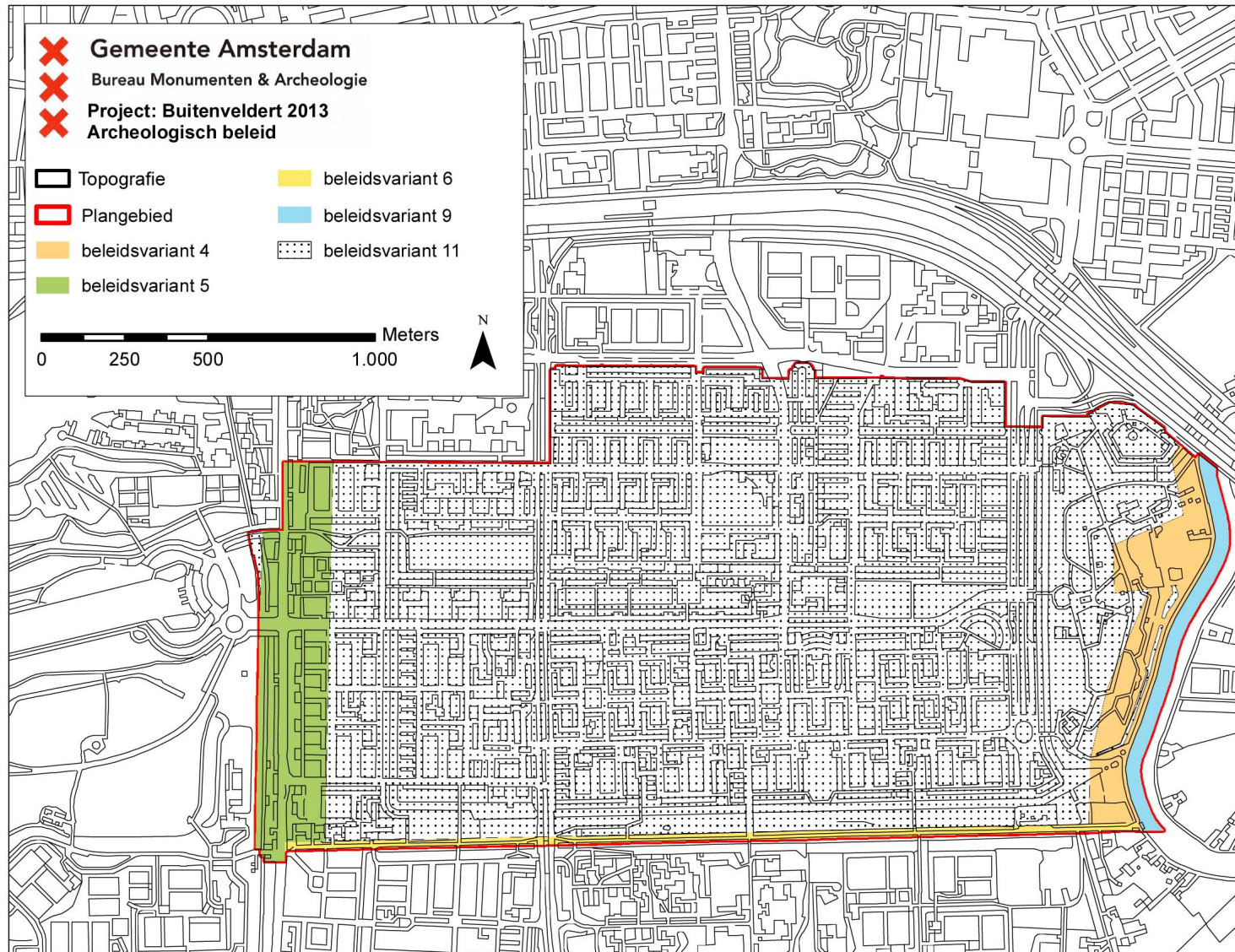
5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het Plangebied Buitenveldert 2013 is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop twee zones met bijbehorende specifieke beleidsmaatregelen (appendix: beleidsvarianten).

Archeologische Beleidszones op basis van de archeologische verwachtingszones

- Begrenzing plangebied.
- **Beleidsvariant 4: (verwachtingszones C deels, D deels, E deels, F)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophoging (2 m).
- **Beleidsvariant 5: (verwachtingszones A, C deels, D deels, E deels)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophoging (2 m).
- **Beleidsvariant 6: (verwachtingszone B)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan 0,5 m onder maaiveld.
- **Beleidsvariant 9: (verwachtingszone G)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodembodem kleiner dan 10.000 m².
- **Beleidsvariant 11: (verwachtingszones H, I)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij alle bodemingrepen.

Voor het gehele plangebied geldt dat ook in geval geen archeologisch veldonderzoek vereist is en er toch archeologische overblijfselen ouder dan 50 jaar bij bouwwerkzaamheden aangetroffen worden, deze bij de gemeente aangemeld worden, zodat in gezamenlijk overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd voor het Plangebied Buitenveldert 2013. De mogelijkheid dat in de grond aanwezige archeologische waarden worden verstoord is afhankelijk van de grootte en de diepte van het te verstoren oppervlak bij toekomstige bouwinterventies.

Aan de hand van de archeologische verwachtingen (p. 30-32) is een beleidskaart (p. 33-34) opgesteld waarin vijf beleidszones worden onderscheiden.

Voor de eerste beleidszone (**verwachtingszones C deels, D deels, E deels, F**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophoging (2 m).

Voor de tweede beleidszone (**verwachtingszones A, C deels, D deels, E deels**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophoging (2 m).

Voor de derde beleidszone (**verwachtingszone B**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 0,5 m.

Voor de vierde beleidszone (**verwachtingszone G**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 10.0500 m².

Voor de vijfde beleidszone (**verwachtingszones H, I**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij alle bodemingrepen.

Voor de uitvoering van elk archeologisch veldwerk, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan 50 jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

Amstelveenweb: www.amstelveenweb.com

ARCHIS: Archeologisch Informatiesysteem: <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>

Buitenplaatsen in Nederland: www.buitenplaatseninnederland.nl

CHW: Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland: <http://chw.noord-holland.nl>

GAMEO: Global Anabaptist Mennonite Encyclopedia Online: www.gameo.org

PANH: Provinciale Atlas Noord-Holland: www.provincialeatlas-nh.nl

SAA: Stadsarchief Amsterdam: <http://beeldbank.amsterdam.nl>

Literatuur

Bertram, C., *Noord-Hollandse Arcadia. Ruim 400 Noord-Hollandse buitenplaatsen in tekeningen, prenten en kaarten uit de Provinciale Atlas Noord-Holland*. Alphen aan den Rijn, 2005

BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010*. Amsterdam 2005

Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied', in: Heinemeijer, W.F. & Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*. Antwerpen 1987

Gawronski, J. & Veerkamp, K., 'Frans Ottenstadion. Inventariserend Veldonderzoek 2004', *Amsterdamse Archeologische Rapporten* 13, 2007

Gawronski, J., 2010: 'Amsterdam: Amstelpark', in: *Archeologische Kroniek van Noord-Holland* 2009, 9

Groesbeek, J.W., *Amstelveen, acht eeuwen geschiedenis*, Amsterdam 1966

Hoek Ostende, J.H. van den, 'Overtomen in de omgeving van Amsterdam', *Amstelodamum* Jaarboek 78 (1986), 21-53

Kruizinga J., *Het XYZ van Amsterdam*, Amsterdam 2002

Lourens, H., 'Buitenplaats Rijgersdaal aan de Amstelveenseweg', *Amstelodamum* jaargang 47, 1960, 147-149

Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit*. Haarlem 2010

Roever, M. de, 'Amsterdamse Notities: Opgravingen in Oud-Zuid', *Amstelodamum* 86 (1999), 1-4

Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*. Utrecht/ Antwerpen 1993

Veerkamp, J. & Thoor M.T. van, 'Boven en onder de grond: Tussen Amstelveenseweg en Schinkel'. *MAGazine* 2, nr. 1, Amsterdam 2003, 2-15

Appendix I: beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen met een hoge archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt

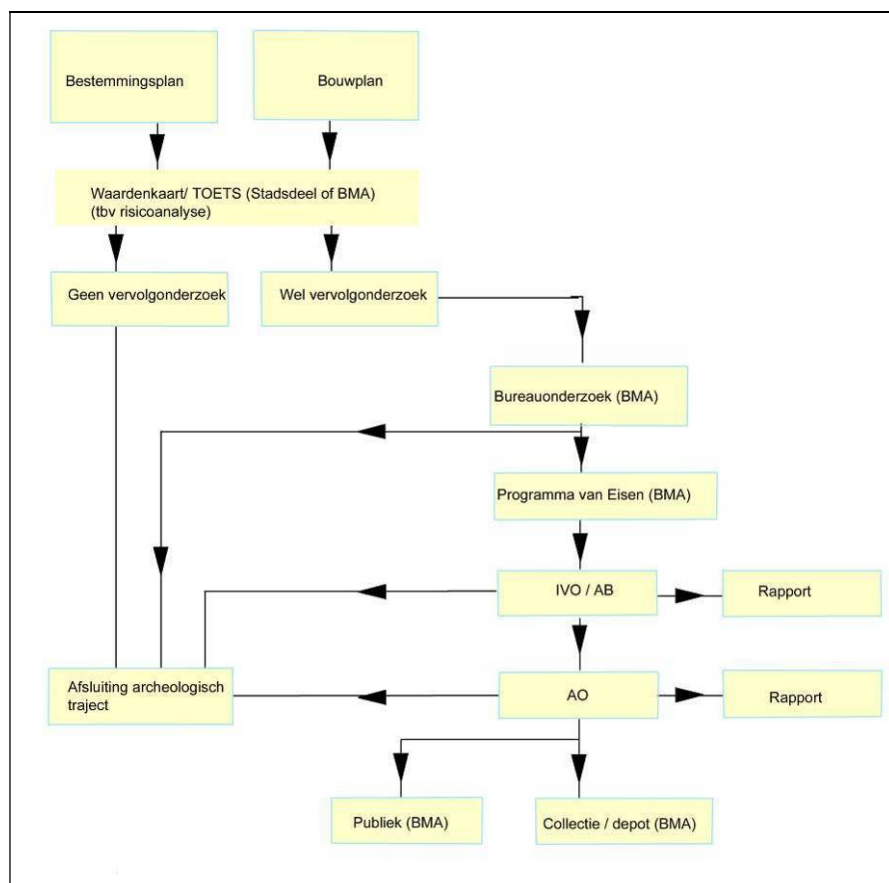
bij ingrepen in de waterbodembinnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m².

- 10: Gebieden met een lage archeologische verwachting die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodembod of in het oorspronkelijke maaiveld.

- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. en gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde van de 19de en in de 20ste eeuw. Hier geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek.

Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

Stroomschema archeologie BMA

Appendix II: vindplaatsen

Topocode	Locatie	Jaar onderzoek
AMP	Amstelpark-Oost	2009
AVW	Amstelveenseweg 96-104	1998
AVW1	Amstelveenseweg / Eosstraat	2004

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 11-093

Voor akkoord controle proces en waardestelling:

BRL SIKB 4000 PROTOCOL 4002

Hoofd afdeling Archeologie BMA

Prof. dr. J.H.G. Gawronski

Datum: 20-12-2011
Status: definitief
Redactie: prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst: dr. J. Euwe, drs. L. de Leeuw
Cartografie: drs. L. de Leeuw, dr. J. Euwe

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2011
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.